

УДК 617 (091)

ІСТОРІЯ ХІРУРГІЇ

80 РОКІВ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ №2 НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ

Я. Й. Крижановський

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця МОЗ України, м. Київ

80 YEARS OF GENERAL SURGERY SUBFACULTY №2 OF NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY OF O. O. BOGOMOLETS

Ya. J. Kryzhanovsky

Кафедра загальної хірургії №2 бере свій початок з 1934 р., коли була відкрита кафедра хірургії санітарно—гігієнічного факультету, на якій викладали загальну, факультетську, шпитальну і військово—польову хірургію.

За період існування кафедра пройшла шлях змін і реорганізацій. Під час війни кафедра не працювала, її діяльність відновлена у 1944 р. Реорганізація навчального процесу на санітарно—гігієнічному факультеті з 1960 р. стосувалася і викладання хірургії. На V курсі, замість шпитальної хірургії, викладали промисловий, сільськогосподарський травматизм з організацією травматологічної допомоги. З 1959 по 1965 р. не викладали військово—польову хірургію, яку відновили з 1965 р. У зв'язку з реформою медичної освіти з 1994 р. кафедра називалася кафедрою загальної хірургії №2 з курсом військово—польової хірургії. Викладання військово—польової хірургії припинене у 2005 р.

За період існування кафедри її очолювали шість завідувачів.

Першим завідувачем кафедри був професор Сергій Лук'янович Тимофеев, який очолював кафедру з 1934 по 1941 р. Засновник та завідувач кафедри ортопедії і травматології (1923 — 1932), військово—польової хірургії (1932 — 1934), хірургії санітарно—гігієнічного факультету (1934 — 1941). Закінчив медичний факультет Київського університету. Учень М.М. Волковича.

У 1908 р. С. Л. Тимофеев захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора медицини на тему "До питання про патогенез ниркових набряків". Автор більш ніж 90 наукових праць, присвячених пластиці пахвинного каналу, кістковій пластиці при псевдоартрозі, переміщенню ліктьового нерва при травматичному невриті, лапаротомії при пораненні живота, вогнепальним пораненням кісток. Учні: С. Т. Новицький, А. Я. Шефтель, А. Р. Шуринок, І. Т. Шевченко та ін. Основні наукові праці: "Основи ортопедичної хірургії і травматології"

(1927); "Прорив шлунка та кишок внаслідок вогнепального поранення: Матер'ял з військово—польової хірургії" (1929) та ін.

Борис Михайлович Городинський очолював кафедру з 1944 по 1953 р. Завідувач кафедри загальної хірургії (1941 — 1944) в евакуації в м. Караганді, хірургії санітарно—гігієнічного факультету (1944 — 1953). Закінчив медичний факультет Київського університету (1913). Учень М. Б. Юкельсона. Автор майже 50 наукових праць, присвячених проблемам гнійної хірургії, онкології, абдомінальної хірургії. Основні праці : "До питання про стеноз приворотника туберкульозного походження", "До хірургічного лікування товстих кишок", "Основні принципи хірургічного лікування гострого остеомиєліту".

Микола Михайлович Амосов очолював кафедру у 1953 — 1955 рр. Академік АН УРСР (1969), член—кореспондент АМН СРСР (1961), заслужений діяч науки УРСР (1959), Герой Соціалістичної праці (1973), лауреат Ленінської та Державної премій. Був керівником клініки серцево—судинної хірургії Київського НДІ туберкульозу та грудної хірургії (1952 — 1968). З 1983 р. — директор НДІ серцево—судинної хірургії. Автор майже 400 наукових праць, в тому числі 17 монографій, присвячених торакальній хірургії, біокібернетиці тощо. Основні праці: "Пневмонектомія та резекція легень при туберкульозі" (Брянськ, 1952), "Операції на серці із штучним кровообігом" (1962), "Хірургічне лікування тетради Фалло" (1982), "Терапевтичні аспекти кардіохірургії" (1983) та ін.

НАН України заснувала Премію ім. М. М. Амосова, яку відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології вручають за видатні наукові роботи в галузі кардіохірургії та судинної хірургії.

Йосип Григорович Туровець очолював кафедру з 1956 по 1974 р. Доктор медичних наук (1953), професор

кафедри факультетської хірургії з 1953 р. Закінчив Київський медичний інститут у 1926 р. Учень І. А. Зав'ялова, А. П. Кримова.

У 1951 р. захистив докторську дисертацію "Гострі гнійні ускладнення вогнепальних поранень кульшового суглоба". Автор майже 100 наукових праць, присвячених різним розділам загальної, військово—польової хірургії та онкології.

Особливе місце в його дослідженнях посідають питання хірургічної коагулопатії, флебології, проктології, лікування гриж, облітеруючих захворювань судин, злоякісних пухлин, виразкової хвороби, хірургії щитоподібної залози, знеболювання.

Іван Денисович Танасієнко очолював кафедру з 1974 по 1994 р. Доктор медичних наук (1973), професор (1975), заслужений діяч науки УРСР (1988), лауреат Державної премії УРСР. Декан лікувального факультету (1972 — 1976). Закінчив Вінницький медичний інститут (1951). Учень А. Л. Пхакадзе та М. М. Ковальова.

У 1971 р. захистив докторську дисертацію "Клініка, діагностика і хірургічне лікування obturaційних жовтяниць непухлинного походження".

Автор майже 90 наукових праць, присвячених хірургії стенозу мітрального клапана, виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки, позапечіткових жовчовивідних шляхів, патології щитоподібної залози тощо. Впровадив у практику оригінальні оперативні прийоми та втручання.

Підготував 2 докторів і 6 кандидатів медичних наук. Основні праці: "Шляхи вдосконалення, профілактики і лікування хірургічної інфекції", "Загальна та невідкладна хірургія" та ін.

Ярослав Йосипович Крижановський очолював кафедру у 1994 — 2011 рр. Академік АН вищої освіти України, заслужений працівник освіти України, доктор медичних наук, професор. Закінчив Станіславський (нині Івано—Франківський) медичний інститут у 1955 р. Протягом 6 років працював у місті Бучач Тернопільської області викладачем медичного училища, хірургом, урологом, заступником головного лікаря міжрайонної лікарні. У 1961 р. вступив до аспірантури при кафедрі ортопедії і травматології Київського медінституту. У 1964 р. обраний асистентом, у 1970 р. — доцентом цієї кафедри. Учень професорів О. Г. Єлецького, А. Х. Озерова, Є. П. Підрушняка.

У 1964 р. захистив кандидатську дисертацію "Оперативне лікування вроджених вивихів стегна у підлітків та дорослих", у 1978 р. — докторську дисертацію "Оперативне лікування переломів та псевдоартрозів шийки стегна". З 1981 р. — доцент кафедри хірургії санітарно—гігієнічного факультету, з 1984 р. — професор цієї кафедри, з 1985 р. протягом 19 років — декан з інтернатури, з 1994 по 2011 р. — завідувач кафедри загальної хірургії № 2 з курсом ВПХ.

Основний напрямок наукової та клінічної діяльності — розробка нових методів реконструктивно—відновних операцій при захворюваннях і травматичних ушкодженнях, набутій і вродженій деформації великих суглобів, стопи, травми кисті, кісткова пластика при перело-

мах, несправжніх суглобах, остеомієліті, доброякісних пухлинах кісток.

Наукові досягнення висвітлені більш ніж у 270 працях. За ініціативи Я. Й. Крижановського організований Миський центр з хірургії шийки стегна та пошкоджень великих суглобів, миський центр мікрохірургії кисті. Впроваджені новітні діагностичні й хірургічні технології. Вперше використане зварювання біологічних тканин в хірургії щитоподібної залози. Під керівництвом Я. Й. Крижановського виконані 2 докторські і 8 кандидатських дисертацій. Член спеціалізованої вченої ради з хірургії з захисту кандидатських і докторських дисертацій.

Олександр Юлійович Іоффе, доктор медичних наук професор. Очолив кафедру у серпні 2011 р. З 1982 по 1986 р. навчався в Луганському медичному інституті, з 1986 по 1988 рр. — на військово—медичному факультеті Куйбишевського медичного інституту. У 1988 — 1991 рр. проходив службу на хірургічних посадах у Збройних силах СРСР у Прибалтійському військовому окрузі. У 1991 — 1994 рр. працював асистентом кафедри хірургії № 2 Луганського медичного університету, у 1994 — 1999 рр. — молодшим науковим співробітником відділу хірургії шлунково—кишкового тракту Інституту хірургії та трансплантології імені О. О. Шалімова НАМН України, у 1999 — 2001 рр. — асистентом, у 2001 — 2006 рр. — доцентом, у 2006 — 2011 рр. — професором кафедри хірургії № 1 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. У 1999 р. захистив кандидатську дисертацію, у 2006 р. — докторську.

О. Ю. Іоффе є автором понад 130 наукових праць, під його керівництвом захищені 2 кандидатські дисертації, він науковий керівник 3 докторських і 2 кандидатських дисертацій.

За цей період збагачена клінічна база кафедри. Проведені 3 науково—практичні конференції, 2 майстер—класи за участю провідних зарубіжних хірургів з метою популяризації та впровадження високотехнологічних мініінвазивних оперативних втручань в хірургічну практику.

Не можна не згадати викладачів кафедри, які своєю діяльністю збагачували науковий та лікувальний потенціал, зміцнювали авторитет кафедри. Це доценти М. М. Земськов, Я. І. Пріцнер, Д. М. Городинський, М. Б. Сітковський, І. С. Богомолець, К. А. Музика, Ю. Г. Залозний, А. П. Степаненко, Б. Г. Корвацький, асистенти О. М. Авілова, Є. А. Федоров, І. П. Дедков, А. Г. Олофінська, П. Є. Бейлін, П. С. Рабінер, Н. Я. Погорелова, Д. Н. Шобот, М. О. Бабіченко, Н. Н. Романюк, В. А. Куценко, О. І. Фурманець.

Багато з них стали професорами, завідувачами кафедр, видатними вченими, створили власні наукові колективи, школи, стали висококваліфікованими фахівцями.

Це професори завідувачі кафедр М. М. Земськов, М. Б. Сітковський, І. П. Дедков, О. М. Авілова.

Науково—лікувальна діяльність кафедри синхронна розвитку науки і хірургії в країні, відповідала запитам суспільства, залежала від стану медичної техніки, фармацевції, впровадження досягнень світових клінік.

До 1955 р. плану науково—дослідну роботу на кафедрі не проводили. Наукові праці були присвячені окремим питанням хірургії. Зокрема, праці професора С. Л. Тимофеева присвячені пластиці пахвинного каналу, деяким питанням травматології та ортопедії.

Доцент Б. М. Городинський досліджував пухлини грудної залози, питання гнійної хірургії живота, кісток.

Професор М. М. Амосов розробляв методи хірургічних втручань при специфічних і неспецифічних захворюваннях легень. Під керівництвом проф. Й. Г. Туровця, починаючи з 1956 р., співробітники кафедри розпочали плану наукову діяльність. Широко вивчали та впроваджували методики знеболювання, трансфузіології (Б. Г. Корвацький), профілактики тромбоутворення при хірургічних втручаннях на органах черевної порожнини; окремі питання портальної гіпертензії; хірургічні методи лікування захворювань печінки, шлунка. Особливої уваги заслуговує поглиблене вивчення хірургії щитоподібної і парашитоподібних залоз (доцент А. П. Степаненко), парапроктиту (доцент І. Н. Улановський). У 1960 р. аспірант І. І. Шошас започаткував пластику гриж живота з використанням синтетичних тканин. Створений кольоровий кінофільм (Й. Г. Туровець) "Алопластика гриж живота".

За період завідування кафедрою проф. І. Д. Танасієнка тривала розробка хірургічних методів лікування захворювань печінки, шлунка. За участю проф. Г. В. Буренка розроблене і впроваджене застосування біологічного клею та полімерних матеріалів в хірургії живота. Поглиблювались науково—дослідні роботи при захворюваннях щитоподібної та парашитоподібних залоз. За значний внесок у розвиток хірургії щитоподібної залози проф. І. Д. Танасієнка, доц. А. П. Степаненко, асистенти М. Й. Романюк одержали Державну премію УРСР. Вперше асистент В. А. Куценюк започаткував використання високочастотних низькоміліметрових магнітних хвиль при виразковій хворобі дванадцятипалої кишки. Ця методика використана при дегенеративно—дистрофічних захворюваннях хребта, великих суглобів, для профілактики фантомного болю після ампутації нижніх кінцівок (проф. Я. Й. Крижановський).

Впроваджені новітні діагностично—лікувальні технології: проф. Г. В. Буренком — лапароскопічне видалення жовчного міхура; проф. М. М. Стецем — ендоскопічно—лікувальні технології при захворюваннях жовчних проток, печінки, вивчені особливості ендотоксикозу при цих захворюваннях. За останні 6 років на кафедрі захищені 2 докторські і 5 кандидатських дисертацій.

Запропоноване використання синтетичних матеріалів (ксеноалотканин) для створення зв'язок колінних, надплечово—ключичних суглобів. Кісткові алотрансплантанти використовували для заміщення дефектів після резекції доброякісних пухлин кісток, остеосинтезу при внутрішньосуглобових переломах кінцівок. З 1979 р. розпочате протезування кульшового та колінного суглобів (проф. Я. Й. Крижановський), виконання реконструктивно—відновних операцій з приводу наслідків статичної та вродженої деформації кінцівок, спастичного паралічу. Започатковане використання аутоостеобластної кістки (стовбурових клітин) при асептичному некрозі головки стегнової кістки. Вдосконалювались методи хірургічного лікування складних переломів вертлюгової западини, шийки стегнової кістки, ендпротезування кульшового та колінного суглобів. Впроваджене протезування суглобів кисті (Є. П. Черенок). За фундаментальні праці, присвячені лікуванню глибоких опіків у дітей і дорослих, пропагування на міжнародному рівні професор О. М. Коваленко удостоєна Державної премії УРСР в галузі науки і техніки.

В останні роки збагатилася технічна база сучасних технологій, впроваджені лапароскопічні методи при захворюваннях органів черевної порожнини, нирок, надниркових залоз, щитоподібної залози. Розробляються науково обґрунтовані методи лікування ожиріння. Досліджуються методи хірургічного лікування цукрового діабету II типу та метаболічного синдрому у хворих на ожиріння. Активно працює студентський науковий гурток, молоді науковці залучаються до роботи на кафедрі.

Колектив кафедри зустрічає 80—літній ювілей з широкими перспективами, планами та надією на творчі здобутки у майбутньому.

Кафедра за віком наполовину молодша Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. 80 років — це небагато, проте, й немало. За цей час змінилось декілька поколінь працівників кафедри. У кожного з них були свої прагнення, мрії, думки, творча наснага, здобутки в науці, лікуванні хворих. Невгамовна енергія їх серця, розуму віддана молодому поколінню кафедри, студентам. Кожний з них вніс свій доробок в скарбницю досягнень кафедри.

Оглядаючись назад, колектив кафедри сьогодні відчуває моральну відповідальність перед когортою науковців кафедри різних поколінь. Ми ставимось до них з великою шаную, відчуваємо моральний обов'язок увіковічнити пам'ять про них, новими творчими здобутками множити честь, славу кафедри.

